

KUHMOISTEN KUNNAN OSALLISUUSOHJELMA

Osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä

KHALL XXXXXX

KVALT XXXXXXX

VOIMAAN 1.8.2021 LUKIEN

Kuhmoinen

PIRKANMAAN PORTTI PÄIJÄNTEELLE

Sisällysluettelo

1.	Mikä ihmeen osallisuus ja osallisuusohjelma?	1
1.1	Osallisuuden käsite yleisellä tasolla.....	1
1.2	Ohjelman laadinta, sisältö ja seuranta	2
2.	Kuntalaki ja kuntastrategia	3
3.	Osallisuuden nykytila Kuhmoisissa	4
3.1	Osallisuuden muodot Kuhmoisissa.....	5
3.2	Osallisuuspuntari ja kuntalaisten näkemykset osallisuuden kehittämiseen	7
3.3	Osallisuuden nykytila yhteenveto	9
4.	Osallisuuden tavoitteet ja toimenpiteet	10

1. Mikä ihmeen osallisuus ja osallisuusohjelma?

Osallisuusohjelma on Kuhmoisten kunnan asukkaiden osallisuuden kehittämistä ohjaava asiakirja. Kunnan asukkaiden toiveiden ja kunnan kokonaisedun yhteensovittaminen on tärkeä osa osallisuutta ja sen kokemusta.

1.1 Osallisuuden käsite yleisellä tasolla

Osallisuus ymmärretään yleensä tunteena, joka syntyy kun ihminen on osallisena jossakin yhteisössä esimerkiksi opiskelun, työn, harrastus- tai järjestötoiminnan kautta. Yhteisöissä osallisuus ilmenee jäsenten arvostuksena, tasavertaisuutena ja luottamuksena, sekä mahdollisuutena vaikuttaa omassa yhteisössä.

Yhteiskunnassa osallisena oleminen tarkoittaa jokaisen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Kansallisella tasolla osallisuus vaikuttaa demokration keskeisenä rakenteena. Tällöin kansalaisella on oikeus tasavertaisena osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen.

Ihmisen osallisuuden aste ja yhteiskunnallinen aktiivisuus vaihtelevat elämäntilanteiden mukaisesti. Osallisuuden kokeminen ja sosiaaliset verkostot toimivat suojaavina tekijöinä ihmisten hyvinvoinnin vajeita ja syrjäytymistä vastaan.

Osallisuus kytkeytyy siis keskeisenä osana kuntalaisten hyvinvoinnin edellytysten turvaamiseen. Yhteisöllisyys ja osallisuus ovat myös osa elinvoimaisuutta ja pitovoimaisuutta, mutta myös voimavara kunnan kehittämiseen.

Kunnan asukkaiden osallistuminen kunnan toimintaa edellyttää, että

- asukkailla on käytettävissään riittävästi ajantasaista tietoa ja että se on ymmärrettävässä muodossa
- kunnan toiminta ja päätöksenteko on avointa
- osallistuminen, osallistumisen edistäminen on kunnassa toimintatapa
- asukkaat ovat kiinnostuneita osallistumaan ja osallistumisen foorumit tukevat tätä

1.2 Ohjelman laadinta, sisältö ja seuranta

Tavoite	Ohjelman tavoitteena on tehdä osallisuus näkyväksi Kuhmoisten kunnassa ja määritellä ohjelman toteuttamiseksi tehtävät toimenpiteet.
Sisältö	Ohjelmaan on kuvattu Kuhmoisten kunnan osallistumisen muodot ja arvioitu osallisuuden nykytilaa. Lisäksi on määritelty keskeiset keskeisimpiä tavoitteet osallisuuden edistämiseksi sekä näihin liittyviä toimenpiteitä.
Toteutus	Osallisuusohjelman laadintatyön yhteydessä on järjestetty kuntalaispuntari, jossa on kysytty asukkaiden ja muiden toimijoiden näkemyksiä osallisuuden nykytilasta ja kehittämistarpeista. Tuloksia käsiteltiin työpajassa, jossa arvioitiin osallisuuden nykytilaa sekä osallisuuden liittyviä kehittämismahdollisuuksia ja toimenpiteitä. Ohjelmaluonnokseen pyydettiin lausunnot vanhusneuvostolta, nuorisovaltuustolta ja kausiasukastoimikunnalta.
Seuranta	Osallisuusohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta raportoidaan kahdesti valtuustokaudessa valtuustolle. Raportoinnin yhteydessä hyödynnetään osallisuuden arviointityökaluja. ¹ (oppaan sivut 10 ja 11)

---

¹ Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin. [Linkki.](#)

2. Kuntalaki ja kuntastrategia

Kuntien hallinto perustuu asukkaiden itsehallintoon. Kuntalain tarkoituksena on luoda edellytykset kunnan asukkaiden itsehallinnon sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumiselle kunnan toiminnassa. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää kunnan asukkaiden osallisuutta. Jokainen kunta voi valita omalle kunnalle parhaat keinot.

Kuntalaki 22 § ”Kunnan asukkailla ja palveluiden käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan”

Kuntalaki 37 § ”Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kuntastrategiaan.”

Kuhmoisten kunnan strategiassa todetaan seuraavaa:

Strategiset painopisteemme ja valtuustokauden tavoitteemme

Strategian kohta 3. *Päämääränämme on taata vahva taloudellinen toimintapohja sekä henkilöstön hyvinvointi. Kannustamme kuntalaisia osallistumaan ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä.*

Kuhmoisten arvot ja toimintaperiaatteet

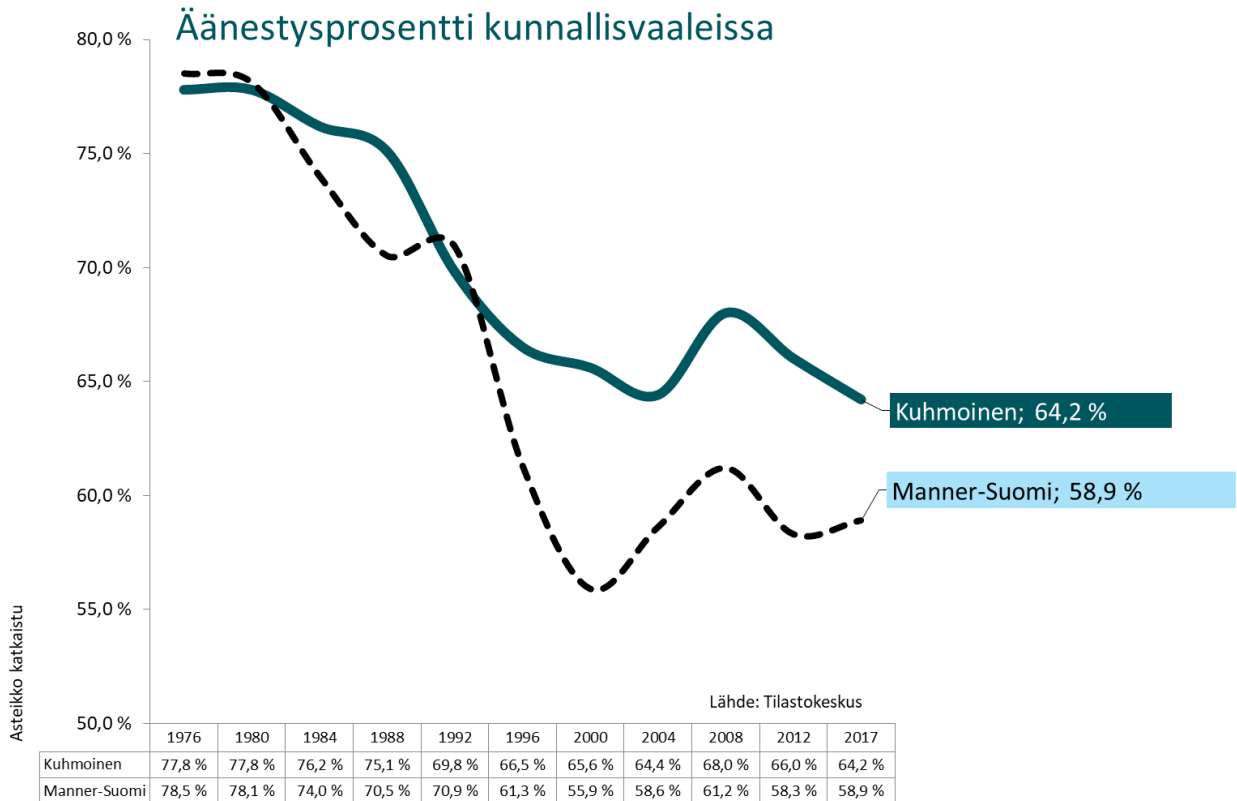
Kuhmoinen on edelläkävijä ja toimii ennakkoluulottomasti, avoimesti ja luovasti. Arjen asiat sujuvat mutkattomasti. Parhaita voimavarojamme ovat vakituiset- ja kausiasukkaat, monialaiset yritykset ja yhteisöt.

Kuhmoisten kunnan laaja hyvinvointikertomus

Asiakirjan yhtenä, merkittävänä tavoitteena on kannustaa kuntalaisia osallistumaan ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä. Toimenpiteinä ovat mm. nuorten kuuleminen ja nuorisovaltuuston toiminnan tukeminen, vanhusneuvoston toiminnan tukeminen, kuntalaistilaisuuksien järjestäminen, vapaaehtoistoiminta ”Arjen apu”, atk-neuvontaa ikäihmisille, ikäihmisille suunnattu kummitoiminta sekä kuntalaisten osallistaminen kylätoiminnan ja hanketoiminnan kautta.

3. Osallisuuden nykytila Kuhmoisissa

Yksi osallisuuden mittari on edustuksellista demokratiaa kuvaava kunnallisvaalien äänestysaktiivisuus. Kuhmoisissa äänestysprosentti on säilynyt yli 64 prosentin, kun koko maassa äänestysaktiivisuus on laskenut alle 60 %:n. Kehityskulku osoittaa kuitenkin sen, että vaaleissa äänestämisen rinnalle tarvitaan täydentäviä osallistavia keinoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen TEAviisarissa on kuvattu kuntien terveydenedistämistä aktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhtenä näkökulmana on osallisuus. Kuhmoisten TEAviisari oli vuonna 2019 osallisuuden osalta alhaisempi (46) suhteessa koko maahan (80). Alhaisempaa osuutta selittää etenkin se, että kunnassa ei ole määritelty tavoitteita, toimenpiteitä tai laadittu osallisuusohjelmaa.²

² TEA-viisari: Osallisuus Kuhmoinen ja koko maa vuonna 2019: Linkki [sivustolle](#).

3.1 Osallisuuden muodot Kuhmoisissa

Sisäasiainministeriön osallisuushankkeessa jaettiin osallisuus neljään osaan; tieto-, suunnittelu-, päätös- ja toimintaosallisuuteen (Valtioneuvosto 2002). Kunnissa voidaan myös osallisuus jaotella edellä mainitulla tavalla neljään osaan:

Tieto-osallisuus	Asukkaalla on oikeus tiedon saamiseen ja tuottamiseen.
Suunnitteluosallisuus	Asukas osallistuu itseään (ja asuinympäristöään) koskevan toiminnan ja palvelujen suunnitteluun.
Päätösosallisuus	Asukas osallistuu itseään tai esim. asuinalueen koskevan päätöksenteon valmisteluun ja päätöksentekoon.
Toimintaosallisuus	Asukkaan omaa toimintaa ja konkreettista osallistumista omassa lähiympäristössään.

TIETO-OSALLISUUS	SUUNNITTELUOSALLISUUS	PÄÄTÖSOSALLISUUS	TOIMINTAOSALLISUUS
Esityslistat ja pöytäkirjat	Kuntalaisaloitteet	Kunnallisvaalit	Tapahtumien mahdollistaminen
Kunnanvaltuusto	Kaavoituksen tilaisuudet	Lakisääteiset kuulemiset	Kohtaamispaikat
Kunnanhallitus	Kuntastrategian laadinta	Nuorisovaltuuston toiminta	Vapaaehtoistyö
Jaostot	Palaute	Vanhusneuvoston toiminta	Yhdistysten ja yritysten toimintaedellytykset
Nuorisovaltuusto	Asukasillat, kuntalaistilaisuudet	Valtuustoaloitteet, kuntalaisaloitteet	
Vanhusneuvosto	Verkkokyselyt, työpajat	Oikaisuvaatimus	
Ilmoitustaulut, esitteet		Adressit	

Robottipuheluhanke esimerkkinä uudenlaisen osallistamisen kokeilusta

Kuhmoisissa toteutettiin marraskuussa robottipuhelukokeilu, jossa testattiin, voitaisiinko robottipuheluilla kerättyjä kuntalaisten avoimia vastauksia arvioida tekoälyn avulla. Kokeilussa soitettiin 1126 puhelua täysi-ikäisille kuhmoislaisille, joista 500 puheluun saatiin vastaus. Lisäksi 86 ihmistä hyödynsi mahdollisuutta soittaa robotille takaisin. Aineisto anonymisoitiin, eli vastauksia ei voi yhdistää vastaajaan. Puheluista tekoälyanalyysissä hyödynnettäviä oli kaikkiaan 187.

Tekoälyanalyysin ensihavaintojen mukaan kuhmoislaisten koko vastausaineistosta löytyi kolme pääteemaa. Lisäksi vastauksista löytyi eroja sukupuolten ja ikäryhmien välillä. Ensimmäinen teema oli Kuhmoisten hyvät palvelut. Analyysin mukaan suurin osa kuhmoislaisista vaikuttaa olevan tyytyväisiä kunnan palveluihin ja elämään Kuhmoisissa. Toisessa teemassa korostuivat analyysin mukaan sanat, joilla viitattiin terveyteen, koronavirukseen ja huoleen tulevaisuudesta. Kolmannen pääteeman muodostivat 28 vastausta, joissa kiitettiin ja suhtauduttiin myönteisesti itse yhteydenottoon.

Tekoälyanalyysi huomasi eroja eri väestöryhmien vastausten välillä: esimerkiksi siinä missä miehet yhdistivät terveyden nimenomaan kykyyn tehdä työtä, naisten vastauksissa koti, koronavirus ja työ näyttäytyivät kokonaisuutena, johon kunnalla on suora vaikutus. Naiset myös puhuivat vanhusväestön asemasta siinä missä miehet eivät. Myös työikäisten vastaajien ja eläkeläisten vastauksissa havaittiin eroja. Analyysin mukaan työikäiset vaikuttivat yleisesti ottaen tyytyväisiltä yhteiskuntaan ja taloudelliseen asemaansa ja monet heistä myös kiittelivät kunnan palveluja. Myös eläkeläiset olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä palveluihin mutta myös kiinnostuneita siitä, miten palvelujen tasolle ja saatavuudelle tulevaisuudessa käy. Eläkeläisten vastauksista nousivat esiin myös yhteistyön ja talkoohengen merkitys.

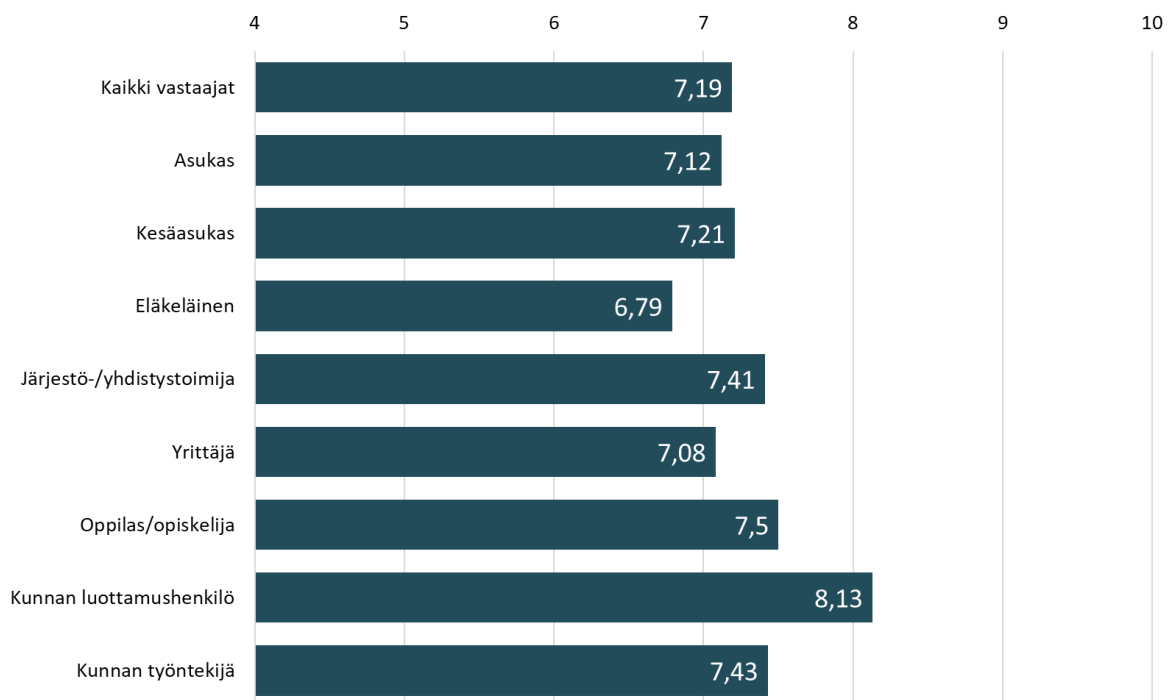

3.2 Osallisuuspuntari ja kuntalaisten näkemykset osallisuuden kehittämiseen

Osallisuuspuntari toteutettiin helmi-maaliskuussa sähköisesti. Lisäksi kyselyyn pystyi vastaamaan myös paperilla kunnan toimipisteissä. Yhteensä vastauksia saatiin 198. Vastaajilta kysyttiin myös ideoita osallisuuden kehittämiseksi.

Vastaajat antoivat osallisuudelle kyselyn toteutuksen aikaan keskiarvosanan 7,19. Myönteisimmin osallisuutta arvioivat kunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat. Eläkeläiset olivat kriittisempiä (keskiarvo 6,79).

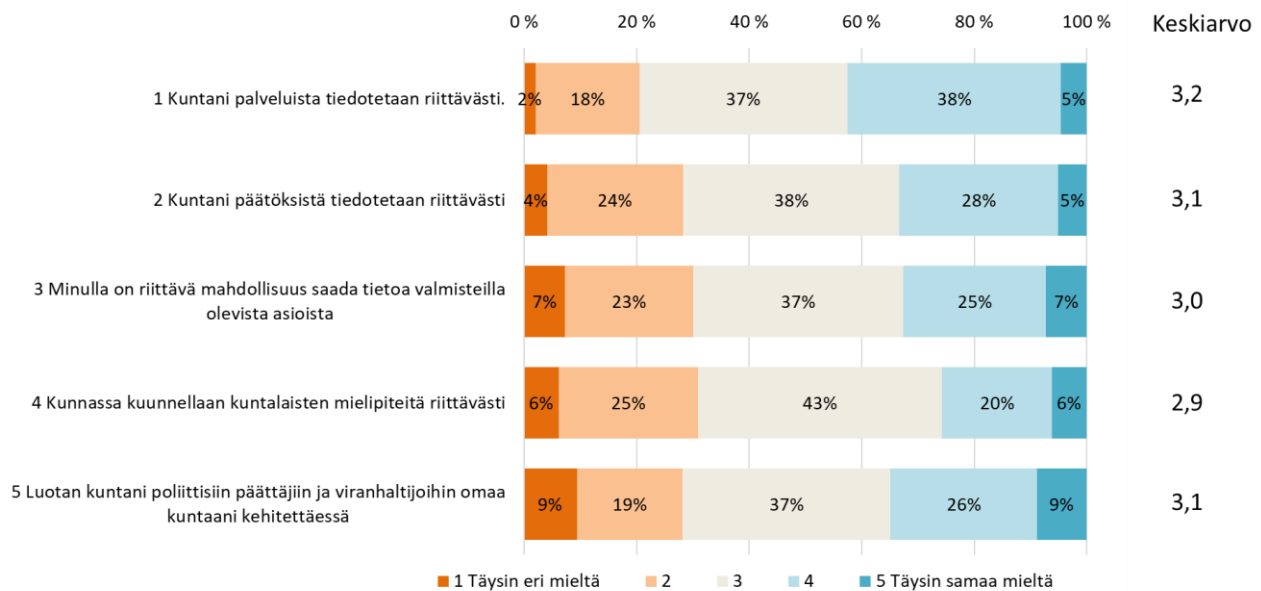
Kysymys: Minkä kouluarvosanan antaisit osallisuudelle Kuhmoisissa? Vastaukset eritelty vastaajaryhmittäin (n=192). Asteikko 4-10.

Vastaajia pyydettiin valitsemaan erilaisista adjektiiveista kolme, jotka kuvaavat Kuhmoisia nyt. Useimmiten vastaajat kuvasivat Kuhmoisia tällä hetkellä rauhalliseksi (75 %), turvalliseksi (46 %) ja viihtyisäksi (22 %). Tulevaisuudessa Kuhmoisten toivottiin edelleen olevan turvallinen (40%) ja viihtyisä (32 %), mutta etenkin elinvoimainen (47%).

Vastaajista 43 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että kunnan palveluista tiedotetaan riittävästi. Sen sijaan vain 26 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että kunnassa kuunnellaan kuntalaisten mielipiteitä. Näkemykset osallisuudesta kuitenkin vaihtelivat laajalti vastaajien kesken.

KYSYMYS: Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä? (n=196). Arviointiasteikko 1-5 (1=Täysin eri mieltä, 5=Täysin samaa mieltä).

Useimmiten vastaajat halusivat kehittää osallistumista kehittämällä sähköisiä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia (41 %), hakeutumisella asukkaiden pariin eri kuulemistilaisuuksien kautta (27 %) sekä keräämällä ja hyödyntämällä kehittämisideoita palveluiden parantamiseksi (26%). Kyselyyn vastattiin pääosin sähköisesti, tämä voi osaltaan korostaa sähköisten osallistumismahdollisuuksien merkitystä vastauksissa.

Vastaajilta tuli myös yhteensä 64 ideaa osallisuuden kehittämiseen. Ideat liittyivät useimmiten:

1. Yhteisiin tapahtumiin, kuntalaisiltoihin ja yhdessä tekemiseen (esim. talkoot).
2. Yleiseen arvostavaan ja avoimeen asenteeseen vuorovaikutuksessa ja toiminnassa sekä luottamukseen.
3. Sähköiseen osallistumiseen ja sen mahdollistamiseen.
4. Eri elämänvaiheiden, tarpeiden ja taustojen huomioiminen osallistamisessa.
5. Kesä-asukkaiden ja mökkiläisten mukaan ottaminen. Yleisesti puntarissa toivottiin eri ryhmille soveltuvia konkreettiseen tekemiseen kytkeytyviä tilaisuuksia ja voimakkaampaa vuorovaikutteisuutta: Kuntalaisia ei ainoastaan kuultaisi vaan kuunneltaisiin ja tarpeita ymmärrettäisiin sekä yhdessä kehitettäisiin toimintaa.

3.3 Osallisuuden nykytila yhteenveto

Kuntalaispuntariaineiston pohjalta järjestettiin työpaja, jossa arvioitiin osallisuuden nykytilaa sekä siihen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. Pajaan osallistui valtuutettuja, viranhaltijoita ja kunnan vaikuttajaelinten edustajia. Pajassa nousseita näkemyksiä on koottu alle:

VAHVUUDET <ul style="list-style-type: none"> • Hyvähenkinen päätöksenteko, viranhaltijat ja päättäjät ovat helposti saavutettavissa • Päätöksentekorakenteita on kehitetty osallisuutta tukeviksi. Kunnassa toimii nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja kunnanhallituksen jaostot. • Sopivan kokoinen ja yhteisöllinen kunta • Laadukkaat ja osallistavat elämänlaatu palvelut • Aktiiviset järjestötoimijat ja kausiasukkaat. Yhdistysten edustajia mukana päätöksenteossa • Rohkeita osallisuuskokeiluja sekä kehittynyt ja monipuolinen viestintä	HEIKKOUEDET <ul style="list-style-type: none"> • Monet eivät halua osallistua, vain aktiivisimpien ääni kuuluu • Sähköisten menetelmien vähäisyys ja asiakaspalautteiden systemaattinen hyödyntäminen • Viranhaltijoiden näkyvyys eri foorumeilla • Talkoohengen väheneminen ja aktiivisten toimijoiden kuormittuminen • Toiminta painottuu kesäkauteen
MAHDOLLISUUDET <ul style="list-style-type: none"> • Kunnan toiminta kehittyy vastaamaan osallisuuden ja kuntalaisten tarpeisiin • Avoimuus ja riittävä tieto lisäävät kuntalaisten edellytyksiä vuoropuheluun ja vaikuttamiseen • Etätö ja paikkariippumattomuus yhdistettynä yhteisölliseen toimintakulttuuriin – uudet asukkaat • Kuntalaisten ja kausiasukkaiden yhteistyö luo uutta elinvoimaisuutta tukevaa toimintaa • Digitalisaatiolla ja modernilla teknologialla laajempia ja monimuotoisempia matalamman kynnyksen osallistumisen ja vuorovaikutuksen tapoja • Maakunnan vaihtamisen uudet mahdollisuudet ja ylikunnalliset kehittämissuunnitelmat	UHAT <ul style="list-style-type: none"> • Aktiiviset toimijat ikääntyvät ja yhteisöllisyys rapautuu • Kiinnostus yhteisiin asioihin laskee, kunta ja kuntalaiset erkaantuu. • Positiivisen yhteiskehittämisen sijaan uraudutaan negatiivisuuteen ja huhupuheisiin • Lisätyt osallisuuden mahdollisuudet aiheuttavat osallisuus- ja tietoähkyä eivätkä vastaa vaikuttamisen tarpeisiin • Viranhaltijoiden suuri vaihtuvuus ja resurssit vaikeuttaa viestinnän ja vuorovaikutuksen lisäämistä.

4. Osallisuuden tavoitteet ja toimenpiteet

Osallisuuden edistämiseksi on määritelty seuraavat tavoitteet ja niitä edistävät toimenpiteet vuosille 2021-2025:

TAVOITE	TOIMENPITEET
Osallisuuden edistäminen otetaan osaksi kunnan toimintakulttuuria	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntalaisten osallisuus huomioidaan päätöksenteossa ja palveluissa • Kunnan henkilöstö koulutetaan osallistavaan toimintatapaan • Uuden valtuuston perehdyttämisessä nostetaan myös osallisuuden ja kuntalaisvuorovaikutuksen näkökulma.
Uusien, osallisuutta edistävien työkalujen ja toimintatapojen käyttöönotto	<ul style="list-style-type: none"> • Otetaan käyttöön uusia, tarkoituksenmukaisia osallisuutta edistäviä työkaluja ja toimintatapoja, kuten esimerkiksi kuntalaisraadit • Tutkitaan erilaisten sähköisten sovellusten ja palvelujen käyttöönottoa. • Kehitetään kunnan kotisivuja vuorovaikutteiseen suuntaan • Kuntalaisten kanssa pohditaan yhdessä muita osallisuus- ja vuorovaikutustapoja.
Osallisuutta tukevien kokoontumispaikkojen järjestäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tehostetaan tilojen käyttöä ja markkinointia. • Varmistetaan kokoontumistilojen esteettömyys ja saavutettavuus.
Osallisten ottaminen mukaan suunnitteluun ja päätöksentekoon	<ul style="list-style-type: none"> • Otetaan vaikutusten ennakoarviointimalli käyttöön laajemmin ja systemaattisemmin • Arvioidaan osallistavan budjetoinnin eri muotojen soveltamista kunnassa
Järjestöyhteistyön kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestösuunnitelman laatiminen yhdessä järjestöedustajien ja kausiasukkaiden kanssa.
Oikea-aikaisen ja vuorovaikutteisen viestinnän kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Panostetaan ennakoivaan viestintään ja oikeiden viestintäkanavien valintaan • Vahvistetaan vuorovaikutusta yhdensuuntaisen viestinnän sijaan • Hyödynnetään ja kehitetään sähköisiä palautekanavia • Tehostetaan sosiaalisen median käyttöä • Järjestetään viestintäkoulutusta henkilöstölle ja päättäjille sekä edistetään henkilöstön valmiuksia osallistua avoimeen keskusteluun palvelualueensa asioista.